

Alle-Dag-Kerk, 26 augustus 2015

Voorganger: ds. Stephan de Jong, Bussum

'Thuis' n.a.v. Psalm 84

In de afgelopen weken had ik vakantie. In de eerste helft ervan hield ik me nauwelijks bezig met theologie of geloof. In de kerk kwam ik niet. Ik moet zeggen, het ging me verrassend goed af. In deze prettig onkerkelijke periode las ik een boek over de geschiedenis van de mens. Het was geschreven door een ongelovige schrijver en het was dan ook een boek zonder God. Geloof kwam alleen ter sprake als een nuttig verschijnsel voor gemeenschapsvorming. Nergens kwam het besef van het heilige als kenmerk van de mens aan bod. Het wereld- en mensbeeld van dit boek was puur materialistisch. En ik moet zeggen, wat was alles heerlijk simpel en overzichtelijk! Op een gegeven moment kwam de gedachte in me op: waarom zou ik na de vakantie weer naar de kerk gaan? Zijn er goede redenen om predikant te blijven?

Ik sta toch weer hier, in de kerk, als predikant. Dat heeft te maken met een ervaring in die genoemde periode. Ik begon iets te missen. Ik begon een leegte te voelen. Nietzsche, de filosoof van 'God is dood', schreef dat de horizon was uitgewist en leed daaronder - ik begon dat beter te begrijpen. En dat boek dat ik las was wel lekker overzichtelijk maar ook plat; in het geloof dat alleen bestaat wat we kunnen begrijpen, geloof ik eigenlijk niet. Ik werd me iets belangrijks bewust over het geloof: het is mijn thuis. Het gemis dat ik voelde, was het gemis van een thuis. Dat was de ontdekking van de afgelopen vakantie voor mij: dat het geloof, dat God zelfs, mijn thuis is. Niet zozeer de kerk, al is dat wel de fysieke plek waar ik dat thuis kan beleven en levend houden.

Je kunt meerdere geestelijke huizen uitproberen. In het begin van mijn studietijd was dat het socialisme. Ik liep toen met een badge rond met de letters SP, waar toen nog 'ml' aan toegevoegd werd: 'maoïstisch leninistisch'. Kijk dat was nog eens socialisme. Maar uiteindelijk voelde ik me er toch niet in thuis. Dat geldt ook voor het materialisme, al trekt dat nog altijd aan mij. Het materialisme dat alleen maar uitgaat van wat te meten en te weten valt en zo de aantrekkingskracht van de overzichtelijkheid bezit. Maar ook daarin voel ik me niet echt thuis. In je ouderlijk huis ondervind je - als het goed is - geborgenheid en je krijgt er mee wat echt van belang is. Het christelijke geloof biedt mij geborgenheid, het leert me normen en waarden. Ik stuit er op de praktische weg van Jezus. Ik hoor er de psalmen met hun vreugde en verdriet. Het boek Prediker hoort er thuis met zijn nuchterheid en ironie. De gedachtepareltjes van Paulus liggen er voor het oprapen. Dit heb ik herontdekt: het geloof is mijn thuis en ik wil het niet kwijt.

Nee, het christelijk geloof is niet meer het trotse centrum van de westerse samenleving. Het is een oud huis geworden, waar velen onverschillig of lacherig aan voorbij lopen. Er zitten scheuren in, kamers waarin een donker verleden huist - denk aan het ideologische misbruik dat werd gemaakt van het geloof. Er zijn stukken die mij niet meer aanspreken en onbewoonbaar lijken - denk aan de heilige oorlogen in het Oude Testament. Er hangt hier en daar een spruitjeslucht van middelmatigheid of betweterigheid. Maar hoeveel gebreken dit huis ook heeft, het is mijn thuis. Hier vind mijn ziel het hoogste en diepste waar hij naar verlangt. Ik weet weer na mijn onkerkelijke vakantie: ik zou niet zonder dit oude huis willen.

Er staat een psalm in de Bijbel waarin het ook over het geloof als huis gaat. Het is een lofzang op de tempel. Maar het gaat niet om het gebouw, het gaat om thuis zijn bij God. Bij God mag je thuis zijn, zoals de mussen en de zwaluwen die hun nesten maken in de nissen van het altaar. Mooie beelden. Er zit iets vanzelfsprekends en dagelijks in. Bij God thuis zijn hoeft niet zo ingewikkeld te zijn. Er staat nog een prachtig zinnetje in die psalm, in vers 6: 'Gelukkig de mensen die bij U, God, hun toevlucht zoeken met in hun hart de wegen naar U.' Dit ontdekte ik eigenlijk in mijn vakantie: of ik nu wilde of niet, ik merkte dat er wegen in mij naar God zitten. Noem het een ongeneeslijk heimwee naar God. Een heimwee dat, denk ik, in heel veel mensen zit. Ook in onze onkerkelijke samenleving. Mensen voelen zich niet thuis bij platheid, het leven zonder geheim. Dat komt door dat blijvende heimwee in hun ziel naar iets wat dieper en hoger gaat.

In het tweede deel van mijn vakantie begon ik weer wat meer over theologie en spiritualiteit te lezen. Eén van de boeken die ik las, was een boek van Jan Greven, voormalig hoofdredacteur Trouw. Het gaat over de plotseling dood van zijn dochter Aartje, 38 jaar oud, en de impact die dat had op zijn geloof. Greven vertelt dat Aartje afscheid had genomen van het geloof. Toch kozen haar ouders voor een kerkelijke begrafenis. Waarom? Omdat dat altijd bij hun gezin had gehoord. Het geloof was een geestelijke thuis dat bij hun gewone thuis hoorde. Dat thuis komt ook aan de orde als Greven schrijft over een gedicht van Martinus Nijhoff: 'Ik ging naar Bommel om de brug te zien.' De dichter ligt op de oever van de rivier naar de nieuwe brug bij Zaltbommel te kijken. Er vaart een schip langs. De dichter hoort de schippersvrouw zingen, het zijn psalmen. Ineens is hij terug bij de God van zijn moeder, zijn opvoeding, van thuis. Greven schrijft dat te herkennen: de God van mijn jeugd, van thuis, bij Hem voelde ik me op mijn gemak. Hij zou niet laten varen het werk van zijn handen. God zou mij niet loslaten. Er is veel gebeurd sindsdien, veel van mijn geloof heb ik verloren, Aartje is dood. 'Hoewel in de loop van de jaren veel van mijn vroegere Godsvertrouwen verdampt was, was dat persoonlijke Godsvertrouwen op de zeef blijven liggen.'

Een thuis dat bleef.